॥ શ્રીગોકુલેશો જયતિ ॥

શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા

વર્ષ ૧ અંક ૫, જેઠ (અધિક) વદ ૧૧, ૨૦૬૩ એકાદશી વ્રત

શ્રીવલ્લભકુલભુષણ સકલ શાસ્ત્ર શ્રુતિધાર,
વક્તા કર્તા રક્ષક શિક્ષક ધર્મ સુચાર.
શ્રીસુરેશ પ્રભુ એક જે શ્રીગોકુલ ઘરના ધણી,
રાખી સૃષ્ટિને નિજચરણે, ધરી સિદ્ધાંતની છડી.

હવે પાઠશાળા, શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા ના નામથી પ્રકટ થશે. સ્વધર્મના સિદ્ધાંતો જાણ્યા વિના તેમાં રુચિ ન થાય તે ખૂબ સ્વાભાવિક વાત છે. માટે દરેક ધર્મના પ્રચારકો પોતાનાં ધર્મપુસ્તકોનો બહોળો પ્રચાર અને પ્રસાર કરવાની યોજનાઓ ઘડતાં હોય છે. આપણા અલૌકિક શ્રીચતુર્થદ્વાર દ્વારા પણ સમય સમય પર આવા ગ્રંથો નુ પ્રકાશન આપણા પૂજ્યચરણ ગુરુદેવ ગોસ્વામી શ્રીદેવકીનન્દનાચાર્યશ્રી (શ્રીસુરેશ બાવાશ્રી) અને આપશ્રીના ભગવદ્આત્મજ ઉદિયમાન ચતુર્થપીઠાધિશ પૂજ્યચરણ ગોસ્વામી શ્રીવિટ્ઠલરાયજી બાવાશ્રી કરતાંજ રહ્યા છે. શ્રીગુરુચરણ ના વચનામૃત તો ખરેખરમાં અમૃત છે. આપશ્રીના ઘણાં વચનામૃતના ગ્રંથો છપાયા છે. પણ તે ગ્રંથો નું અભ્યાસની જવાબદારી આપણી (સેવક-વૈષ્ણવોની) રહે છે. શ્રીગુરુદેવ ના વચનામૃતનુ રસપાન પણ થતું રહેવુ જોઇએ. એજ હેતુ ને અનુલક્ષીને પાઠશાળા શ્રીગુરુદેવ ના વચનામૃત ના આધારે લેખ પ્રકટ કરી ને તે જ્ઞાનપીપાસુઓ ની તરસ છિપાવવાનો પ્રયાસ છે. આજના અંકમાં આપણે ગુરુ કેવાનો લેખ ઉપદેશ મિમાંસા ગ્રંથના આધારે લીધેલ છે, જે ગુરુ-શિષ્ય સંવાદરૂપે દર્શવેલ છે, સાથેજ શ્રીગુરુચરણ ના વચનામૃતના આધારે સિદ્ધાંત રહસ્ય ગ્રંથ પર એક લેખ. સાથેજ દંડાકારં લલાટે સ્યાત્ એક લેખ શ્રીતિલક વિષય પર..............

<u>ગુરુ કેવા</u>

શિષ્ય ::- કૃપાનાથ! આપશ્રીએ સુયોગ્ય વચનો દ્વારા પુષ્ટિમાર્ગીય દિક્ષા વિશે આજ્ઞા કરી. પણ એક શંકા થાય છે કે આ દિક્ષા મંત્રનો ઉપદેશ ગ્રહણ કોની પાસેથી કરવો?

ગુરુદેવ ::- તારો પ્રશ્ન સુંદર છે. જે જીવ શરણે આવે (નામ દ્વારા કે નિવેદન દ્વારા) તેમાં વળી ગુરુની શી આવશ્યકતા? શ્રીગોપીજનોએ ભગવાન્‌ને આત્મસમર્પણ કર્યુ, તેમાં ગુરુ કયાં વચ્ચે હતા? એવી શંકા ન કરવી. કારણકે અવતારકાલમાં સાક્ષાતજ સમર્પણ કરવાનું હોય છે, જેમકે શ્રીગોપીજનોએ કર્યુ, પરન્તુ અનવતારકાલ એટલે કે વર્તમાન સમયમાં તો

ગુરુ દ્વારાજ જીવ સમર્પણ કરી શકે. જેમ કોઇ રાજાનો નોકરે રાજાનો કોઇ અપરાધ કર્યો હોય તો તે અપરાધી પોતે જઇ પોતાનો અપરાધ માફ કરાવી ન શકે પણ દિવાન કે કોઇ તેવી વ્યક્તિ દ્વારાજ તે પોતાનો અપરાધ માફ મરાવી શકે, તેજ પ્રમાને અત્ર પણ क्रीडार्थमारमन इदं त्रिजगत् कृतं ते स्वाम्यन्तु तत्र कुधियोपर ईश कुर्युः ઇત્યાદિ વાક્યથી ભગવાનેજ સ્વક્રીપન માટે આ જગત્ રચેલું છે, માટે તેના ઉપર સ્વામિત્વ ભગવાનનુંજ છે. છતાં જીવાત્મા નિજ અજ્ઞાનથી તે ભગવત્સ્વામિક પદાર્થો ઉપર પોતાનું સ્વામિત્વ કલ્પે છે, તેજ જીવાત્માનો અપરાધ છે. તેથી જે સ્વયં અજ્ઞાનરહિત હોય એટલે કે જીવની માઢક ખોટી અહન્તા-મમતામાં ફસાય રહીત ભગવાનનો અપરાધી બન્યો ન હોય તેજ વ્યક્તિ જીવાત્માને પ્રભુપાસે લઇ જઇ તેના અપરાધની ક્ષમા અપાવી ફરીને ભગવત્સેવા કરવાનો અધિકારી બનાવી શકે.ત્યારે તેવું સામર્થ્ય કેવલ ગુરુનુંજ શાસ્ત્રમાં વર્ણવેલું છે. જેમ કે ***गु*** शब्दस्त्वन्धकारः स्यात् **रु** शब्दस्तन्निरोधकः। अन्धकारनिरोधित्वात् गुरुरित्यमिधीयते ॥ ગુરુ શબ્દમાંનો ગુ શબ્દ અન્ધકારનો વાચક છે, અને રુ શબ્દ તેની નિવૃત્તિ કરનારનો વાચક છે, એટલે કે ગુરુ શબ્દ અન્ધકારના નિવર્તક હોવાથી ગુરુ કયેવાય છે. આ વચનાનુસાર ગુરુનું અવિદ્યાનિવર્તકત્વ સ્પષ્ટ હોવાથી ગુરુવિના જીવાત્માનું અજ્ઞાન કદાપિ દૂર થઇ શકેજ નહિ. અતએવ શાસ્ત્રમાં ભગવાન્ કરવાં પણ ગુરુનો દરજ્જો ઉચ્ચ બતાવવામાં આવ્યો છે, કારણકે પ્રભુ એ તો દાન છે અને ગુરુશ્રી દાતા છે. ત્યારે દાન મોટું કે દાતા? દાતાજ. માટે ભગવાને પણ આજ્ઞા કરેલી છે કે – विनोद्धव गुरोर्भक्त्या मम भक्तिऽर्विडम्बनम्। હે ઉદ્ધવ! ગુરુભક્તિવિનાની મારી ભક્તિ ફોગટ છે. માટે આત્મનિવેદન કરતી વખતે તુરુને શરન જવું પરમાવશ્યક છે. તે ગુરુ પણ ગમે તે ન ચાલી શકે, પણ વૈષ્ણવજ જોઇએ...કારણકે શિષ્યતો દુઃખનિવૃત્તિપૂર્વક પરમાનન્દપ્રાપ્તિની ઇચ્છાથી ગુરુનો આશ્રય કરે છે, પણ ગુરુમાંજ ભક્તિ ન હોય તો શિષ્યમાં આવે કયાંથી? અને જો ભક્તિ ન આવે તો પરમાનન્દપ્રાપ્તિની વાત પણ કયાં રહી. માટેજ નારદપંચરાત્રમાં કહ્યુ છે કે —

महाकुलप्रसूतोपि सर्वयज्ञेषु दीक्षितः।
सहस्त्रशाखाद्यायी च न गुरुः स्यादवैष्णवः॥
अवैष्णवोपदिष्टेन न मन्त्रेण परा गतिः।

મોટા કુલમાં જન્મ પામ્યા હોય, બધા યજ્ઞો વિષે દીક્ષિત હોય, વેદની હજાર શાખાનો જાણકાર હોય છતાં અવૈષ્ણવ કદિ ગુરુ થઇ શકે નહિં, કારણ કે અવૈષ્ણવ ગુરુ એ ઉપદેશ કરેલા મંત્ર વડે જીવાત્માને પરાગતિ-પરમાનન્દપ્રાપ્તિ થઇ શકતી નથી. માટે આ ઘોર કલિકાલમાં દૈવજીવોના ઉદ્ધારમાટેજ જેઓશ્રીએ આ ભૂતલ ઉપર પ્રાકટ્ય લીધું છે તેવા શ્રીમહાપ્રભુજી તથા તદ્વંશજ શ્રીવલ્લભકુલ વંશજ ગોસ્વામી બાલકોની સદા સન્મુખ રહી કૃષ્ણસેવાપરાયણ બની મહાદુર્લભ એવા મનુષ્યજન્મનું સાફલ્ય કરવુ.

શિષ્ય ::- રાજ! આપશ્રીની આજ્ઞા શિરોધાર્ય. પણ ફરી એક શંકા થાય છે. મંત્રોપદેશ કેવળ ગુરુપાસે થીજ ગ્રહણ કરવું અને ગુરુ પણ વૈષ્ણવ હોવા જોઇએ. એ તો બરાબર, પણ મંત્રોપદેશ બ્રાહ્મણ વૈષ્ણવ પાસેથીજ ગ્રહણ કરવો કે ક્ષત્રિયાદિ બીજા વર્ણવાળો વૈષ્ણવ ભણયો ગણયો સારો આચરણવાળો પુરૂષ હોય તેની પાસેથી પણ ગ્રહણ થઇ શકે?

ગુરુદેવ ::- મંત્રોપદેશ તો બ્રાહ્મણ-વૈષ્ણવ પાસેથીજ ગ્રહણ થઇ શકે. બીજા વર્ણ પાસેથી ગ્રહણ

થઇ શકે નહિ. કારણકે वर्णानां ब्राह्मणो गुरु:, ब्राह्मणो जन्मना गुरु:, मुख्योऽभूद् ब्राह्मणो गुरु: ઇત્યાદિ વાકયોથી બ્રાહ્મણજ ગુરુ થઇ શકે છે. ઉપદેશ કરનાર ગુરુ બ્રાહ્મણ-વૈષ્ણવ અતિરિક્ત બીજો વર્ણ થઇ શકેજ નહિ. તેમજ વેદ, સ્મૃતિ અને પુરાણેતિહાસમાં પણ સર્વ ઠેકાણે બ્રાહ્મણનેજ ગુરુ કરવાનો વિધિ છે અને બ્રાહ્મણજ ગુરુ થવાનાં અનેકાનેક ઉદાહરણો મળે છે તેથી બ્રાહ્મણ અતિરિક્ત કોઇ ક્ષત્રિયાદિ વર્ણ પાસેથી સર્વથા મંત્રોપદેશ ગ્રહણ કરવોજ નહિં.

શિષ્ય ::- આપશ્રી જે ઉપર આજ્ઞા કરી કે મંત્રોપદેષ્ટા ગુરુ તો બ્રાહ્મણજ હોય. ક્ષત્રિયાદિ અ ન્ય થઇ શકે નહિં એવો વેદશાસત્રોના સિદ્ધાંત છે તે વાત ખરી પણ તે બાબતમાં એવી શંકા રહે છે કે સારા સદાચરણી વૈષ્ણવ વિદ્વાન બ્રાહ્મણના મુખથી મંત્રોપદેશ ન લેતાં પરંપરાગત આચાર્યોના મુખથીજ મંત્રોપદેશ લેવાનો જે રિવાજ ચાલે છે તેનું તાત્પર્ય શું હશે? કારણકે આજકાલ ઘણાં કહેવાતા વ્યવસાયિક કથાકારો પણ પુષ્ટિમાર્ગીય દિક્ષા આપે છે તો શું આ યોગ્ય છે?

(ક્રમશ:)

–:*सिद्धांत-रहस्यम्* :--

(પ્રસ્તુત સિદ્ધાંત રહસ્ય ગ્રંથ ઉપર મહાનુભવ આચાર્યોની ટીકા પર શ્રીગુરુચરણ ના વચનામૃત ને આધારે સંકલીત લેખ, જે ગુરુ-શિષ્ય સંવાદ રૂપે પ્રકટ કરેલ છે.)

...ગતાંક શ્રી આગળ

શિષ્ય :- કૃપાનાથ! શ્રાવણમાસ નો અમલ પક્ષ એ ખ્યાલ આવી ગયો. પણ એકાદશીનું રહસ્ય શું છે તે આપ કૃપા કરી અમને સમજાવો.

ગુરુદેવ :- હા, હવે આપણે શ્રીમહાપ્રભુજીએ એકાદશ્યાં શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે, કારણ એકાદશી તીથી તો જીવના એકાદશ ઇન્દ્રિયોની દોષનિવૃત્તિ કરે છે.

શિષ્ય :- આપશ્રીએ આજ્ઞા કરી કે એકાદશી તીથીમાં જીવની એકાદશ ઇન્દ્રિયોજી દોષનિવૃત્તિ કરે છે, પણ એક શંકા થાય છે કે દોષ કે અપરાધને ભોગવ્યા વગર નષ્ટ કેવી રીતે થાય? આપ કૃપા કરી સમાધાન કરશો, એવી વિનંતિ.

ગુરુદેવ:- તારી શંકા યોગ્ય છે. તો અહીં સમજ, શ્રીમહાપ્રભુજીએ એટલા માટે **એકાદશ્યાં** શબ્દો દ્વારા આજ સમજાવવા માંગે છે. એકાદશી તો શ્રીહરિ નો દિવસ કહેવાય છે અને આપણી એકાદશ ઇન્દ્રિયોની જોડે સંબંધ ધરાવે છે. એકાદશીને તો શ્રીહરિવાસર પણ કહેવાય છે. તદનુસારતે શ્રીપ્રભુનો દિવસ છે. શ્રીહરિતો ભક્તો ના દુઃખહર્તા છે. જો શ્રીહરિ મર્યાદામાર્ગી ભક્તોના દુઃખ-ક્લેશ નથી સહી શકતા, તો પુષ્ટિમાર્ગમાં તો અપેક્ષાકૃત સહન નથીજ કરતાં. એટલે એમ કે ભક્તોને દોષના ભોગનો ક્લેશ-દુઃખ નથી કરાવતા, આ ભાવ અહીં સુચિત થાય છે. અને ભગવદ્ભજન કરવાથી સ્વતઃ તે નષ્ટ થાય છે. એટલે તે દુઃખને સહન કરવાની સંભાવનાજ ક્યાં રહે?

જો હજુ આગળ સાંભળ. શ્રીપ્રભુ આજ્ઞા કરે છે **ઉદ્ધવજી! મારી પરમપાવનકારી લીલા-કથાના શ્રવણ-કીર્તનથી જેમ જેમ ચિત્તમાં રહેલો મૈલ ધોવાતો જાય છે, તેમ તેમ એ ને (જીવને) સુક્ષ્મવસ્તુ ના દર્શન થાય છે. જેવી રીતે આંખમાં અંજન મલવાથી નેત્રોંના દોષ મટીને સુક્ષ્મ વસ્તુઓનેં જોવાની શક્તિ મળે છે. (શ્રીમદ્ભાગવત ૧૧/૧૪/૨૬)**

શિષ્ય :- કૃપાનાથ! આપશ્રીની કૃપા અપાર છે. પણ કૃપાનાથ હજુ એક શંકા થાય છે, જો આપશ્રીની આજ્ઞા હોય તો નિવેદન કરું.

ગુરુદેવ:- હા, બોલ શું શંકા છે?

શિષ્ય :- આ તો કલિકાલ (કલિયુગ) છે અને તે તો દોષનો ભંડાર છે, તો પછી સર્વપ્રકારના દોષ દૂર થઇને ફલપ્રાપ્તિ શી રીતે થશે? અને જો બીજી રીતે શંકા પ્રકટ કરું તો એમ કે આ કાલ તો આસુરી છે, તો પછી કેવળ ભગવાન જોડે સંબંધ થવાથી દોષોની નિવૃત્તિ કેમ રીતે થાય?

ગુરુદેવ :- તારી શંકા યોગ્ય છે. શ્રીમહાપ્રભુજી એટલાં માટેજ મહાનિશી શબ્દ પ્રયોગ કરીને સમાધાન કરે છે. જો સાંભળ,

જેવી રીતે શ્રીમદ્‌ગોકુલના અંતરંત ભક્તો (શ્રીવ્રજસ્વામિનીઓ) ના સર્વ પુરુષાર્થની સિદ્ધી માટે શ્રીપ્રભુ મહારાત્રીએ પ્રકટ થયા, એજ પ્રકારે શ્રીઆચાર્યચરણોંની માટે શ્રીપ્રભુ પ્રકટ થઈ ને તદીયો (ભગવદીયો-દૈવીજીવો) માટે સમસ્ત પુરુષાર્થની સાધકતા શ્રીવ્રજસ્વામિનીઓ સમાન છે. અતઃ અહિં પણ શ્રીપ્રભુ અર્ધરાત્રી (મહાનિશી, મહારાત્રી) એ પ્રકટ થયા. એટલા માટેજ શ્રીમહાપ્રભુજીએ **महानिशि** શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે, અને આ એની વ્યાખ્યા થઇ.

હવે તારી શંકાનું સમાધાન જોઇએ. મહારાત્રી આસુરીવેળા હોવાથી મહાન દોષરૂપ છે. પરંતુ પુષ્ટિમાર્ગીયો માટે એજ સમય અને એવી રાત્રીના દોષોને દૂર કરવા શ્રીપ્રભુ પ્રકટ થયા. એવીજ રીતે આ કલિકાલ પણ સમસ્ત પાપોં-દોષો ને દૂર કરવામાં સાધક બની જશે, એટલે **મહાનિશિ** એ જ પ્રકટ થયા. બીજો એક ગુઢ આશય એ પણ છે કે આપણા સંપ્રદાયમા શ્રીપ્રભુની શ્રૃંગાર રસલીલાનુ ભજન કરવા કહ્યુ છે. એ લીલા અર્ધરાત્રિની છે. તેથી શ્રીપ્રભુ પણ ગુઢ વચનો અર્ધરાત્રીએ પ્રકટ કરે તે સ્વાભાવિક છે, કારણકે ભક્તો ના હિતાનુસાર - ભક્તોના સુખકારણ - ભક્તોના તાપભાવને સમાધાન કરવા અર્ધરાત્રીનો સમય છે. એટલે એમ સમજવુ કે જેમ અર્ધરાત્રીએ શ્રીપ્રભુ શ્રીવ્રજસ્વામિનીઓને સુખરૂપ દાન પ્રદાન કરવા અને તેમની ભક્તિરક્ષા કરવા પધાર્યા, અતઃ આધિદૈવિક દોષોને હરવાવાળી છે.

આવા કાલમાં ભગવાન ભક્તની રક્ષા કરવા અને અસૂરો એવા દોષોનો સંહાર કરવા પ્રકટ્યા છે. તેનો સંહાર કરવા **મધ્યરાત્રી** એ પ્રકટ થઇ બ્રહ્મસંબંધરૂપી સાધનાનો ઉપદેશ કર્યો છે. તે બ્રહ્મસંબંધ થવાથી ત્રિવિધ દોષોને મટાડનારૂ છે.

શિષ્ય :- એટલે કૃપાનાથ, આપણે એમ સમજવું કે જેમ શ્રીવ્રજસ્વામિનીઓને શ્રીપ્રભુ માટે તાપ કલેશ થયો, અને તે દૂર કરવા અર્ધરાત્રીએ ભગવાન ત્યાં પધાર્યા અને સર્વેને સુખદાન કર્યુ. અને એવીજ રીતે શ્રીમહાપ્રભુજીને પણ દૈવીજીવોના ઉદ્ધારનો પ્રશ્ન સતાવતો હતો, તેથી તેના નિવારણાર્થે પણ શ્રીપ્રભુ અર્ધરાત્રીએ પધાર્યા?

ગુરુદેવઃ- હા તુ બરાબર સમજ્યો. શ્રીમહાપ્રભુજીને તાપ-ભાવ હતો દૈવીજીવોના ઉદ્ધારનો, અને એટલેજ શ્રીપ્રભુ ત્યાં અર્ધરાત્રીએ પધાર્યા. જેમ શ્રીવ્રજસ્વામિનીઓના તાપ-ભાવને શમન કર્યુ તેમ શ્રીપ્રભુએ શ્રીમહાપ્રભુજીના ચિંતાનું શમન કર્યુ.

ક્રમશઃ

સંકલન :- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

દંડાકારં લલાટે સ્યાત્‌

..ગતાંક થી આગળ

અમીત :- પણ કાકા, આપણે આટલી બધી તિલક માટે માથાકુટ કર્યા કરતાં, તિલક કરવુંજ નહિ. એટલે કોઇપણ ચિંતા નહિ. અને જુઓ તિલક કરીએ છીએ તો લોકો અમને કોલેજમાં ચિડવે છે. જો આવું હોય તો શો ફાયદો? અને કાકા પેલી વાર્તા યાદ છે ને કે બે વૈષ્ણવો આ તિલક ને મિટાવીને પોતાના કામકાજ માટે જતાં હતા. કેમ? કારણકે તેઓ નોતા ઇચ્છતા કે કોઇ એમને ઓળખે કે તે વૈષ્ણવ છે. મનથી ભક્ત હોઇએ એટલે થયું. એટલે તિલક ન કરીએ એટલે ચાલે.

મુકુન્દદાસઃ- અમીતભાઇ, વાત હાસ્યાસ્પદ પણ છે અને ગંભિર પણ છે. પહેલા હાસ્યાસ્પદ એટલા માટે કેમકે જેમ આપણે રોજ ભોજન લઇએ છીએ, રોજ શ્વાસ લઇએ છીએ, રોજ પોતાનુ લૌકિક-પ્રયોજનો કરીએ છીએ, અને જો આ રોજિંદા કાર્યો માં ટીખળ-મશ્કરી કરે તો શું આપણે ભોજન લેવાનું બંધ કરી દઇશું? શ્વાસ લેવાનું છોડી દઇશું?? આનો જવાબ તો આપણે બેજીજક આપી દઇએ, કે અમને વળી કોની બીખ. જાત મહેનત નું છે, તો પછી કોઇની શેહ શરમ શાની. બરાબર ને. તો પછી શા માટે કોઇકના કહેવામાં તિલક કરવાનું બંધ કરીએ અને એક દાખલો આપુ. તમારું નામ અમીત છે, પણ જો તમારા મિત્ર તમને અમીતની જગ્યાએ અમી, મિત, વગેરે નામે ચિડવે તો શું નામ બદલી નાખવાનું? આપણી ઓળખ બદલાઇ જશે?

અમીત :- ના રે, કોઇના કહેવાથી હું શું કરવા નામ બદલું?

મુકુન્દદાસઃ- બસ, તો પછી કોઇકની ટીખળ વચનથી આપણે કેમ ઢીલા પડી જઇએ, ને તિલક કરવાનું બંધ કરીએ? અને એની વિષે સમજણ લેવાની કેમ છોડી દઇએ. તિલક તો સૌભાગ્ય છે, તે આપણાને અહર્નિશ શ્રીપ્રભુનું શરણનું સ્મરણ કરાવે છે.

અને હા, જે તારો પ્રશ્ન હતો કે બે વૈષ્ણવો તિલક મિટાવીને ઉદર પોષણાર્થે જતો. એ વાત સાચી. પણ જરા વિચારો, એવું કેમ? આ બન્ને વૈષ્ણવોતો મજુરી કરતાં અને તે પણ જાણતા કે જેમને ત્યાં મજુરી કરી રહ્યા છે તે વૈષ્ણવ છે. જો તે જાણશે આ બન્ને પણ વૈષ્ણવ છે તો તે અમને બન્ને ને મજુરી કરવા નહિ દે અને છતાં દ્રવ્ય આપશે, કા તો મજુરીના નાણાં બમણાં આપશે. તેથી તેઓ પોતાની ઓળખ છોપાવતા. એટલા માટે તે પોતાનું તિલક મિટાવતા ને ગુપ્ત રાખતા. પણ જો આ ચિન્હો ને ગુપ્તજ રાખવાના હોત તો પછી શ્રી દાદાજી અને પાખંડી ચિદ્રુપ વચ્ચે શ્રીમાલા-તિલક નો વિવાદ ન થાત અને શ્રીદાદાજી ને કાશ્મિર પધારવું ન પડોત. કારણ કે શ્રીમાલા-તિલક ગુપ્ત છે તો પછી

જાહેરમાં કરી ને ન નિકળાય. પણ એમ નથી. જેમ એક સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી પોતાના સેથામાં સિન્દૂર પોતાના પતિના નામે પૂરે છે, તેમજ આપણા સૌના અલૌકિક પતિ તો શ્રીપ્રભુ છે. તો પછી આપણે પણ એમના સૌભાગ્ય રૂપે તિલક કરીએ છીએ.

મુકુન્દદાસ :- આ જમાનો નાસ્તિકતાનો છે; ધર્મના વિચારો પણ તર્કની દૃષ્ટિએ થાય છે, પણ જે અલૌકિક ભાવો છે, તે માત્ર તર્ક કરવાથી સમજાય તેવા નથી, માટે તે સંબંધમાં તર્ક ન કરવા. ધર્મ અથવા શ્રીપ્રભુભક્તિ એ પ્રેમ અને શ્રદ્ધાનો વિષય છે. જેમ આપણે દવા અને ખોરાક ખાઇએ છીએ, તે ખબર ન પડે તેમ રોગ કાઢે છે, અને શરીરનું પોષણ કરે છે, તેમ તિલક-માલા ચિન્હો ખબર ન પડે તેમ અસર કરે છે. કેટલાક કહે છે કે, જીવને ને શરીરને કંઇજ સંબંધ નથી, વાત તત્ત્વદૃષ્ટિએ સત્ય છે, પણ જો શરીરને ઇજા થાય, તો તરત જીવને દુ:ખ થાય છે. શરીરને સ્વાદે આત્મા આનંદી થાય છે, માટે જેમ શરીર અને ઇંદ્રિયોનાં સુખદુ:ખનો ભોક્તા આત્મા કે જીવ છે, તેમ શરીરનાં ધર્મકાર્યોનો ભોક્તા પણ જીવ છે. તેમ તિલક એક શારીરિક ચિન્હ છતાં આત્માનું પોષક છે. માણસ અવતરે છે, ત્યારે તદ્દન નગ્નજ અવતરે છે, પણ પછી તેને શરીર-રક્ષણ માટે વસ્ત્રો પહેરાવવામાં આવે છે, તેમ તિલક વગર માણસ અવતરે છે, પણ પછી તેના આત્મરક્ષણ માટે કે ધર્મરક્ષણ માટે તિલકની ખાસ જરૂર છે. લૌકિક રાજાનો એક પોલીસ સરખો નોકર પણ રાજા તરફથી મળેલો પટ્ટો વગેરે પહેરે છે, તેથી તે મોટી સત્તાવાળો બને છે, મોટા કરોડાધિપતિ સેઠને પણ તે રસ્તા વચ્ચે ઉભો રાખી શકે છે, તેમ અલૌકિક રાજા શ્રીભગવાન ના આવા અલોકિક સેવખપણાં ના ચિન્હો ધારણ કરનાર સેવકના કપાળમાં તિલક અને ગળામાં માળા જોઇને અન્ય દેવો પણ તેનાથી દૂર રહે છે, કારણકે શ્રીપ્રભુ દેવાધિદેવનો તે દાસ બ ન્યો છે; ઉલટા દેવો પણ તેનું સેવકપણું સમય આવ્યે કરે છે. માટે ભક્તે પોતાનાં સેવકપણાનાં ચિન્હ તિલક- માલા લગાર પણ તજવાં ન જોઇએ. કેટલાકને તિલક કરતાં શરમ આવે છે, તો જેઓ માત્ર તિલક કરતાંજ જગતથી ડરીને શરમાય છે, તેઓ ભક્તિમાર્ગમાં આવતાં અલૌકિક અને લૌકિક સંકટો તો શી રીતેજ વેઠી શકવાના? હરિનો મારગ તો શૂરાનો... છે, કારનું કે નામર્દોનું અને શરમાય તેવાઓનું કામ નથી.

ભક્તિમાર્ગમાં યજ્ઞમાં જેમ વેદી એ યજ્ઞનું ખાસ સાધન છે, તેમ ભક્તિમાર્ગમાં તિલક એ ભક્તિયજ્ઞની વેદી છે, જેમ વેદી વગર યજ્ઞ થઇ શકે નહિ, અથવા કરે તો તે િ નષ્ફળ જાય છે, તેમ તિલક માલાજી વગર ભક્તિ થઇ શકેજ નહિં, અથવા તે નિષ્ફળ જાય છે. ભક્ત પ્રથમજ શ્રીપ્રભુનાં ચરણકમળને પોતાના કપાળમાં ધારણ કરે છે. શ્રીપ્રભુ ના ચરણનો ખાસ આશ્રય કરે છે, એ તેની મહાન ફતેહનું ચિન્હ છે. તિલક ભક્તના અલૌકિક સામર્થ્યનું નિશાન છે, જેણે અનંત બ્રહ્માન્ડોના માલીક ભગવાનનું સૌભાગ્ય ધારણ કર્યુ છે, તેના સામર્થ્ય નો પાર નથી, એમ જાણી આસુરી વ્યક્તિઓ તેનાથી ડરે

છે. તિલકને જોતાં જોનાર વૈષ્ણવ વગર ઓળખે પણ જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ કહે છે, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ એ આશીર્વાદાત્મક છે, ને શ્રીપ્રભુને યાદ કરાવવાના સાધનરૂપ છે. શ્રીપ્રભુ ભક્તવત્સલ છે.

અમીત :- કાકા, તમે તો તિલક ના ઘણા લાભો ગણાવ્યા. અમને તો કોઇની હવે શરમ કે પર નથી, પણ બીજા જો આવો તર્ક કરશે તો હુ તેમને હવે જવાબ આપી શકીશ કે તિલક શું છે, ને તમે શું કરો છો. પણ હા વિવેક રાખીશ, જગડો નહિ કરું.

મુકુન્દદાસ :- તે શ્રીપ્રભુના છે, તે તો શ્રીપ્રભુનાજ રહેવાના. તેઓતો ગમે ત્યાંથી શ્રીપ્રભુરૂપ અલૌકિક ખોરાક શોધી કાઢશે. જે આસુરી છે, તેમને શિખામણે કશું ન થાય.

......ક્રમશઃ

સંકલન :- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા

શું આપને લાગે છે કે વિચાર કરવો જોઈએ ?

વૈષ્ણવ કોઈ જ્ઞાતિ નથી તેમજ જાતિપણાથી વર્ગભેદ પાડવા કે વર્ગીકરણ કરવાનો મુદ્દો કે માધ્યમ નથી. ભારતીય સમાજના આદિકાળથી સિદ્ધ વર્ણ-વ્યવસ્થાના ચાર મૂળભુત વિભાજન- બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને ક્ષુદ્ર છે. જેમ બ્રાહ્મણ શ્રત્રિય વગેરે ચારે વર્ણને શાસ્ત્રમાં જ્ઞાતિ તરીકે નહીં પણ દેવતા પણાથી સ્વીકારવામાં આવ્યા છે. જ્યારે શાસ્ત્રીય સંસ્કાર વટે **બ્રાહ્મણ દેવતા, ક્ષત્રિય દેવતા**, વગેરે તે તે દેહમાં અભિવ્યક્ત થાય છે અને સ્થિતિ કરે છે ત્યારે બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને ક્ષુદ્ર કહેવાની સાર્થકતા થાય છે. (જુઓ શ્રીસુબોધિની ૨-૧-૩૭ અને તેના ઉપર શ્રીપુરુષોત્તમચરણ કૃત પ્રકાશ વ્યાખ્યાન).

વૈષ્ણવતા કે વૈષ્ણવપણું જીવાત્માનો સ્વાભાવિક ધર્મ છે. ભગવાન પોતાના જે અંશને ભક્ત બ નાવવા માંગે છે અને પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છા વડે પોતાના અંશ રૂપ જે જીવનું વરણ કરે છે, ત્યારે તે ભગવાને કરેલું વરણ તે જીવાત્માનો સ્વાભાવિક ધર્મ બની જાય છે. જેમ શાસ્ત્રમાં દર્શાવેલા સંસ્કારો વડે તે તે સંસ્કારોનું આચરણ કરવાથી જે તે યોગ્ય દેહમાં જે તે દેવતાની અભિવ્યક્તિ થાય છે. જેમ કે બ્રાહ્મણ માતાપિતાને ઘરે જન્મેલા બાળકને સુયોગ્ય વયે ઉપનયન સંસ્કાર કરવાથી તેના દેહમાં બ્રાહ્મણ દેવતાની અભિવ્યક્તિ થાય છે. પરંતુ આમાં એક મહત્વની ભિન્નતા છે. વૈષ્ણવતાની અભિવ્યક્તિ ભગવદ્અંશ જીવાત્મામાં ભગવાને કરેલા વરણની ક્ષણેજ થઈ જાય છે. જ્યારે બ્રાહ્મણ વગેરેના ઉદાહરણમાં જે તે જીવો જ્યાં જેવા વર્ણના મા બાપને ત્યાં જન્મ લે છે, ત્યારબાદ શાસ્ત્રમાં જણાવેલી સુયોગ્ય વયે શાસ્ત્રીય સંસ્કારોથી બ્રાહ્મણ વગેરે દેવતાની અભિવ્યક્તિ થાય છે. આ વિશેષ અલગતાને કારણે વૈષ્ણવતાને **ગર્ભદાસત્વ** પણાથી

ઓળખાવવામાં આવે છે. (જુઓ ષોડશ ગ્રંથઃ સિદ્ધાંત મુક્તાવલિ - શ્લોક ૧ પર, સર્વદા સેવ્ય શ્રીવિઠ્ઠલનાથ પ્રભુચરણની વ્યાખ્યા) તેથી વરણ પ્રાપ્ત કરેલા જીવનો સહજ સ્વાભાવિક ધર્મ વૈષ્ણવતા અથવા શ્રીપ્રભુનું દાસપણું, તે આપણા જીવની ઓળખાણ છે. નહિં કે , જ્ઞાતિપણાથી સ્થુળદેહને આપવામાં આવતી સામાજીક ઓળખાણ.

શું આપને લાગે છે કે વિચાર કરવો જોઇએ?

પુસ્તક માંથી સાભાર

ચતુર્થકુમાર શ્રીગોકુલેશપ્રભુચરણ દ્વારા વ્યક્ત બત્રિસ લક્ષણ

ત્રીસ લક્ષણ - ઉત્તમ નવી વસ્તુ સમર્પવી

અબ તીસમો લક્ષણ કહેત હેઃ જો વૈષ્ણવકો એસે ચાહિયે જો શ્રીઠાકોરજીકો ઉત્તમ તે ઉત્તમ સામગ્રી સમર્પની કમલકે વાકો આછી ભાંતિસો સંભારિકે સમર્પની. ફૂલ શ્રીઠાકોરજીકો સમર્પને. તુલસીપત્ર નિત્ય સપર્પને. જો શ્રીઠાકોરજી કે ચરણાર્વિંદ વિષે બહુ પ્રીતિ રાખની. જો નયી ઉત્તમ વસ્તુ મિલે સો શ્રીઠાકોરજીકો પહેલે સમર્પની ઔર સદૈવ એસી સમર્પની .. ૩૦

ઇતિશ્રી ત્રિસમો લક્ષણ સંપૂર્ણમ્...